

במזרח התיכון

איחוד ופירוד בליגה הערבית

יעקב שמעוני

לארגון המשותף סמכות אמיתית, ולוותר ויתור כלשהו על ריבונותן האמתית או המדומה, כדי להלביש את הליגה בשר ולתת לה אפשרות לחיות חיי ממש. בידוע שאין ארגון מקיף או פדרטיבי יכול לעסוק בעבודה פוריה וממשית, יתר על כן, אין הוא בר אחיזה במציאות הסר ציאלית, הכלכלית והמדינית, אלא אם כן אבריו וחבריו מפרישים לו חלק מסמכותם. חוסר-ממשות זה בליגה — הקבוע במסמרות חזקים בחוקת-היסוד שלה — הכשיל את כל נסיונותיה להמיר חיש ולבצר מידת אחדות כלשהי של מדינות ערב, ולהקים מפעלים קונסטרוקטיביים. כל התכניות הנאות על איחוד החוקות והשיטות המשפטיות; האחדת הנוהג בעניני פספורטים וזיוות וכו', ואפילו תיאום רשתות התחבורה (שגם מדינות שאינן מאוחדות בליגות מצליחות להסדירו ביניהן); איחוד תכניות הלימודים ושיטות החינוך וההשכלה; הידוק בריתות-מכס או ביטול גבולות המכס; הגברת שיתוף-הפעולה הכלכלי במסגרת הליגה; איחוד הפיקוד הצבאי (ואפילו האחדת המונחים הצבאיים) — כל אלה לא יצאו מגדר מישאלה חסודה.

חוסר כל אחדות ממשית מנע הגשמתה של כל תכנית קונסטרוקטיבית חיובית, אך לא הפריע פעולות שליליות משותפות. אי אפשר היה לרכז מאמצים למען דבר משותף, אך אפשר ואפשר היה להחליץ למלחמה שאינה מחייבת מאמצים חיוביים. הן ההתקפה על העוני והבער רוח, המחלות והקפאון הכלכלי והסוציאלי תבעה תיקונים חיוביים ועל כן מוטב היה שירוכז מאמץ השיתוף הכל-ערבי במלחמה עם הציונות, ובמידת-מה גם עם הקומוניזם. ולא זו אף זו:

חוסר-אחדות זה הסטאטי לא סיכן את קיומה של הליגה; לולא נתוספו עליו גורמים אחרים, תוססים והרסניים, שבחוסר-אחדות דינאמי, אפר שר היה לליגה לחיות חיי צל באין מפריע.

חוסר האחדות הדינאמי, אלו ניגודי האינ-טרסים הפעילים המתפרצים, מסכנים את קיומה

חוסר-אחדותה העמוק של הליגה הערבית, הפילוגים וניגודי האינטרסים שבין המדינות-החברות בליגה, — מן המפורסמות הן וכבר דשו בהם רבים. תזיון מפתיע הוא, איפוא, שליגה זו, המסוכסכת והאכולה ניגודים, הצליחה להתר פיע כלפי חוץ, כלפי העולם הגדול והמעצמות, בחזית מגובשת ואחידה, כביכול, ולא עוד אלא שהעולם קיבל חיזיון זה והאמין בו. אף על פי שגם ביהסים שבין מדינות ערב ובין המעצמות הלכה כל מדינה ערבית בדרכיה היא ולא השגיחה ברצון אחיותיה, הנה בכל זאת, הפכה הליגה, בחזית גוש, לגורם בין-לאומי, ואם גם עד היום לא הוכרה הליגה כגוש אזורי מטעם האומות המאוחדות ובמסגרתן, הרי בכמה וכמה עניני מעשה — כגון המרעצה הכלכלית והסוציאלי של ארגון האומות המאוחדות — נוהגים בה כאילו היא מיצגת גוש אזורי. הוזה אומר: ברית מדינות שלא הצליחה להתגבר על מגמות צנטרי-פוגאליות ואינטרסים פרטיים של המדינות חברותיה, העלולים להרסה, הצליחה עם זאת להסתיר את מהותה האמתית וליצור מציאות מדינית-חיזונית נטולת ממש המתמרת כמציאות.

במלחמת ערב בישראל באה שניות זו, התלבטות הליגה הערבית בין פירוד לאיחוד — פירוד אמתי ואיחוד שאמתו מועטת ורובו חיזוני ומופגן, בתוספת תבלין סנטימנטליים — לידי ביטוי חריף. יתר על כן, מלחמה זו, שתוצאותיה עדיין לוטות בערפל, היתה לאבן-בוחן לליגה הערבית, ולא מן הנמנע הוא, שאף אותה אחדות חיזונית שבהפגנה, אשר הצליחה עד כאן לקיי מה, תנופץ גם היא אל אבני-הנגף של המלחמה.

ב

חוסר-אחדותה של הליגה הערבית בחיי המ-ציאות והמעשה — בניגוד לחיי ההופעה החי-צונית-הפוליטית — שני יסודות עיקריים בו, אחד סטאטי ואחד דינאמי. היסוד הסטאטי המתמיד הוא אי-רצונן של מדינות ערב להעניק

על חשבון גורמים גיאוגרפיים-אסטרטגיים שח" שיבותם מוסיפה והולכת בשנים האחרונות. בגבור „הסכנה הרוסית" ועם הזות נקודת-הכובד של האימפריה הבריטית אחרי אבדנה של הודו. תמורות אלו הביאו לידי ירידת חשיבותן האס- טרטגית של המדינות שבחצי-האי הערבי, ואלה בתוספת מצרים, נהפכו ל„קו שני" מול רוסיה (או, אם לראות את תורכיה ואיראן כקו ראשון: לקו שלישי), בעוד שעיראק, עבר-הירדן וארץ- ישראל תפסו מקום חשוב יותר בחגורת-המגן שביקשו הבריטים להקים מול רוסיה.

שלישית, העדפת הגוש ההאשמי על יריבו גבעה לא רק משיקולים מדיניים ואסטרטגיים לגופו של הענין, אלא גם מן העובדה הפשוטה שמנהיגי הגוש המצרי-הסעודי נתונים להשפעה בריטית במידה פחותה משליטי עיראק ועבר-הירדן: אבן סעוד נתון זה שנים לא- מעטות להשפעתן האכסקלוזיבית כמעט של אר- צות-הברית; ולשנאת בריטניה המפעפעת בלב המוני מצרים נצטרפה בשנים האחרונות גם הממשלה בעמדה בולטת ותקיפה בעיראק, לעומת זאת, לא הגיעה המדינאות הרשמית — על אף שנאת הבריטים בלב העם — לידי נקיטת עמדה אנטי-בריטית עקיבה ומתמדת, ו„אינצידינטים" כמרידת רשיד עלי בשנת 1941 וכקריעת חוזה פורטסמות בראשית 1948, נתיישוב, במהרה או בהדרגה, בצורה המניחה את דעת הבריטים. שליט עבר-הירדן לא הפר, כידוע, מעולם את „עצת" ידידיו הבריטים והוכיח את נאמנותו והכנעתו פעמים אין-ספור.

ברם, ההגבלה המעשית והתמורה ביותר לתמיכת בריטניה בגוש ההאשמי היא בקו העובר כחוט השני בכל מדיניותה הערבית: אין להניח לגוש ההאשמי בשום אופן לפרוץ את חומת הליגה הערבית ולשוב את אחדותה. גוש האשמי חוק דרוש לבריטים, אך בתוך הליגה הערבית, כגרעינה הנאמן לבריטניה, וכקו ראשון המחובר בחוטי נאמנות וידידות אל הקו השני שמאחוריו. גם אחרי כל האכזבות המרות שנחלה המדיניות הבריטית מידי הליגה בכלל ומידי מצרים, שהיא עצמה העמירתה בראש ה„אחדות הערבית", משמש עדיין הגוש הכל-ערבי המלוכד אבן- פינה במערכות הבריטיות. על כן לא ניתן מעולם לעיראקים, וביחוד לעבדאללה, חופש-פעולה מלא, אלא בכל מקום ובכל שעה שמשחק המדיני עלול היה לעורר תגובה מצרית-סורית סוערת מדי ולערער את אשיות הליגה, נאמר להם

של הליגה והם הגוזרים עליה — ועל האפוט- רופוס הבריטי — את צעדיהם המדיניים המע- שיים. ניגודי האינטרסים הם, בעיקרם, שנים: ההיאבקות על המנהיגות בעולם הערבי ובליגה עצמה, שהיתה עד כאן בידי מצרים, והכות העיראקי-ירדני מבקש לנטלה לידו, וסכסוכי אי- טרסים מיוחדים בין המדינות הערביות השונות. יש ניגודי אינטרסים בין סוריה ללבנון, ובין ערב הסעודית למצרים, והם הריפים למדי. אולם אלה החורו ונדחקו מפני הניגוד הגדול והמקיף בין הגוש המצרי-סעודי-סורי-לבנוני מכאן והגוש ההאשמי (עיראק ועבר-הירדן) מכאן. ניגוד זה ניתן להסתכם בבעיה אחת: הגוש המצרי-סעודי- סורי מגן על הסטאטוס-קוו בעולם הערבי, הוא שמרני מבחינה ערבית-פנימית ומבקש למ- נוע כל שינוי ביחסי הכוחות, בגבולות, בשיווי- המשקל; ואילו הגוש ההאשמי שואף-שינוי, וגם עיראק, כעבר-הירדן, יש לה שאיפות אֶכספנסיה.

ג

עמדתה של בריטניה במשחק זה של פירוד ואיחוד, בתנודות אלו שבין התחרות גושים יריבים ובין גיבוש תזית אחידה, ראויה להערה קצרה. מקובל לחשוב שבריטניה תומכת בגוש ההאשמי, בעיראק ובעבר הירדן, כנגד מצרים, ערב הסעודית וסוריה; ואף יש הרואים בחלומות ההתפשטות של עבדאללה, ובתכנית „סוריה רב- תי", תכנית בריטית מעיקרה, ואמנם במידה שאפשר לסכם את תנודותיה של המדיניות הברי- טית הסתגלנית, שאינה חוששת גם מפני תהפור כות וסתירות, הרי הנחה זו נכונה בעיקרה. ובכל זאת יש סייגים, ראשית, תמיכה בריטית זו מקורה במציאות פוליטית של שעה היסטורית שחלפה. בית האשם היה מן היתדות הראשונות של בריטניה במזרח הערבי. תכנית איחודה של סוריה תחת כתר של עבדאללה, היתה מכשיר חשוב ביותר בידי המדיניות הבריטית כנגד הצרפתים בארצות הלבנט. אך התלהבותה של בריטניה לתכנית זו רפתה במידה רבה משעה שעבר ובטל שלטון צרפתי בסוריה ובלב- נון, ולבריטניה היו סיכויים לקנות השפעה בליבאנט גם בלי המלכת עבדאללה על סוריה מאוחרת, לאמור: משעה שתכנית „סוריה רבתי" פסקה להיות תכנית של השתלטות האשמית- בריטית על סוריה צרפתית.

שנית, יש לזקוף חלק רב מהתקשרותה היתרה של בריטניה עם עיראק ועבר-הירדן

מלב העמים הערביים את בעיותיהם האמתיות, את מאבקם הסוציאלי, הכלכלי, המדיני שבבית; לסתום פי אפוזיציות ולבצר שלטוןן של הסיעות השליטות; לביים קבל-עולם חזית אחידה ולהציג כוח ערבי מגובש שאין לו אחיזה במציאות; ולהקים ולקיים על אשיות הענין הארץ-ישראלי את בית-הקלפים המט של הליגה הערבית.

אולם בצד האחדות האמתית והמבויימת שנתגלתה בפרשת ארץ-ישראל, ובה בלבד, נתגלו, ובצורה חריפה ביותר, גם ניגודי האינטרס-סים שבין מדינות ערב. ואם אפשר היה להסיר תיר ניגודים אלה ולהרדימם, כל עוד היתה בעית ארץ-ישראל רודמת למחצה, נתונה לויכוח פוליטי גרידא לפני משפט העולם, הרי משהיה ענין ארץ-ישראל להיאבקות גלויה, מזויינת וסוערת, פרצו חוצה גם ניגודי האינטרסים, עד שהיו לעובדה גלויה המזעזעת את אשיות הליגה הערבית כולה.

בשעה שמוכרע גורלה הסופי של הארץ, שוב אין לעבדאללה ברירה אלא לחגור כל מאמצי כוחו כדי לספח את הארץ, או חלקה, אל ממלכתו; ואילו המצרים, הסעודים והסורים אנוסים לעשות כל מה שבידם כדי למנוע זאת. ובעוד שעבדאללה שוקד למנוע דריסת רגל ושלטון מן המופתי ואנשיו, יריביו ושונאיו של עבדאללה, הרי המצרים ובני-ביתם טורחים שדוקא אלה יועלו לשלטון של ממש. נדחפים שני הגושים למאמץ עליון לכבוש חלק גדול ככל האפשר מארץ-ישראל המערבית (ובמידת האפשר, גם מארץ-ישראל העברית), לא רק כדי למנוע כיבושו בידי ישראל, אלא כדי למנוע נפילתו בידי היריב הערבי. וזאת להזכיר: בצד שאלת השלטון על ארץ-ישראל הערבית וצירוף חוליה חדשה לאחד הגושים היריבים בליגה — מוטלת על כף המאזנים ההגמוניה בעולם הערבי וכליגה הערבית, במידה שתצא ממבחן זה כגוף מדיני חי.

ה

ניגודי האינטרסים נתגלעו בעצם הצטרפותן של מדינות ערביות שונות למסע נגד ישראל. למצרים לא היה אינטרס חיוני עצמי בהשמדת ישראל או בכיבוש ארץ-ישראל הערבית — פרט לאותו אינטרס רגשי-כללי שתואר לעיל, ולרצון לקיים את ה"אחדות" הערבית. אין לה שאיפות טריטוריאליות רציניות בארץ: אזור עזה אינו דרוש משום בחינה למצרים, והשלטון בנגב לא

„הרף“ ברור ומפורש. על כן העדיפו הבריטים, כנראה, בשנים האחרונות את עיראק על עבר-הירדן (על אף נאמנותו העודפת של עבדאללה), שהרי תכניות ההתפשטות של עיראק היו זהירות יותר, מקיפות ותקיפות פחות מתכניותיו של עבדאללה, והצטרפותה של עיראק למדינאות הקיצונית המתרברבת של הליגה היתה תמיד פשוטה ומלאה יותר מהיגררותו הזהירה של עבדאללה, ופרשת ארץ-ישראל תוכיח.

ד

בעית ארץ-ישראל היתה תמיד במרכזה ובמעמקה של כל מסכת „האחדות הערבית“ ושימשה אבן-בוחן ונקודת-משבר הן לגורמים המאחדים והן לגורמים המפרידים. אין לזלזל באחדות הרגש האנטי-ציוני הפועם בלב המוני הערבים לארצותיהם. רגש זה טופח עד כדי שנאה קנאית עיוורת על ידי תעמולת שיסוי מכוונת ומרובת שנים ונתלנו לו גורמי-רגש דתיים-מוסלמים. הפחד מפני שאי-פוח התפשטות והשתלטות ישראל בעתיד — מבחינה מדינית, צבאית וביחוד כלכלית — משותף לאיש ההמון ולמדינאי, והוא, כנראה, פחד מושרש ואמתי. כל הכרוזתו כי אין לפחד זה אחיזה במציאות, הן בעיני הערבים, רובן ככולן, הכרוזת שקר וצביעות — ומה גם כשאין מחסור גם בקטעי נאומים או הצהרות הניתנים להתפרש כאישור לפחד זה. רק על יסוד רגש מאוחד זה ניתן לעורר את מדינות ערב השונות לאותו מאמץ מדיני, צבאי וכלכלי גדול שעשהו על מנת לשבור את מדינת ישראל בעודה באבה. על האינסטינקטים של פחד ושנאה גוספו החששות המדיניים המחושבים, המשותפים גם הם לכל מדינאי ערב לארצותיהם, מפני תקיעת טריז באחדות הערבית, ומפני שינוי צביונו של גוש המזרח התיכון. החשש ליסוד זר חדש שיפריע את האחדות הלשונית והמדינית של האזור הנה ויעודד גם יסודות אֶתניים, לשוניים ודתיים אחרים להתקומם ביתר שאת גגד כפיית האופי הערבי-המוסלמי-הסוני על האזור כולו, חשש זה, שיש בו גרעין של אמת, טופח על ידי המדינאות הבריטית הדוגלת מסוף מלחמת העולם הראשונה ברעיון איחודו של האזור הנה תחת שלטון ערבי-מוסלמי-סוני.

לגורמי שיתוף אמתיים אלה נצטרפו מאמרים מכוונים ומלאכותיים להפוך את בעית ארץ-ישראל לענין שיאחד את מדינות ערב, ישכיח

זה שקדו מדינאי בריטניה גם הם. עיראק היתה לפי כל הסימנים, הגורם האשמי שנענה לעצה הבריטית ושמר על קיום הליגה ועל הקיצוניות הדרושה כלפי ישראל ומנע בזה את עבדאללה מגילוי כל קלפיו (היחסים בין עיראק לעבר-הירדן הם פרשה מסובכת של משיכה והדיפה, ואינם ענין לכאן). ראשי הלבנון שימרו, כנראה, מתווכים ראשיים בין שני הגושים.

1

מסכת הניגודים והשמירה על קיום האחדות הגיעה לשיא ולמשכר בסוף אבגוסט ובספטמבר בפרשת איחוד המפקדות הערביות ובבעיית הממ"שלה הערבית הארץ-ישראלית.

הוחלט על איחוד הפיקוד העליון של הצבא העיראקי והצבא העבר-ירדני ("הליגון הערבי"). ולפי ידיעות ראשונות אמנם מתחיל איחוד זה להתגשם. אף איחוד זה — גורמי אחדות כל-ערבית וגורמי פירוד ספאראטיסטיים משמשים בו בערבוביה. מצד אחד, כך נראה, ביקשו עבדאללה ובן-אחיו, עוצר עיראק, להגביר את הגוש האשמי ואחדותו, ביחוד שהשעה בראתה לו נוחה לאיחוד כזה הן משום צרכי המלחמה בישראל, ששימשו אמתלה נוחה וסתמו פי משטינים, והן משום שהקבוצה האנטי-ירדנית והאנטי-בריטית השולטת בעיראק מאז פברואר 1948, התחילה יורדת מגדולתה וידידי עבר-הירדן (ובריטניה) הרימו ראש. במידה שהאיחוד הזה היה מכונן להגברת החזית האשמית, בלטו בו גורמי פירוד כלפי כלל הליגה הערבית.

מצד אחר אין להימנע מהרושם שלא רק הבריטים תמכו באיחוד זה ודחפו לקראתו — ועובדה זו לבדה דיה להוכיח שאין האיחוד מכונן כולו או בעיקרו נגד הליגה. הבריטים תומכים בגוש האשמי, כמוסבר, רק במידה שלא יגבר עד כדי פירוק הליגה. תמכו בו גם מתנגדי הגוש האשמי: המצרים והסורים. סיבת החזיון המשונה הזה הוא, כנראה, החשש של ראשי מצרים וסוריה, שמא ילך עבדאללה ויתרחק מן הליגה, ויבעט בתכניות המשותפות של מלחמה בישראל עד שלא יימנע עוד השבר הסופי בחזית הליגה. מקוים הם כי עיראק הקרובה לעבדאללה היא לבדה תוכל למנוע פרישתו זו על ידי הידוק יתר של קשריה עמו, ראש ממשלת הלבנון הופיע גם הפעם כמתווך בין שני הגושים: הוא שנשלח לתהות על קנקנו של עבדאללה, והוא ששידל אחר-כך את מנהיגי עיראק להחזיר את

זו בלבד שאינו דרוש לה, אלא הוא עלול לסבכה אף בסכסוכים חדשים עם הבריטים. גם שותפות האינטרסים בינה ובין בריטניה אינה נגדר גורם חיובי, כידוע, והתחבולה הבריטית להסיח את דעתה של מצרים מבעיות הסודאן על ידי סיבוכה בהרפתקה הארץ-ישראלית, היתה שקופה גם לעיני המצרים. הווה אומר, מצרים עשתה את החשבון הכל-ערבי: אם תימנע מהשתתפות במסע ה"כיבוש", יהיה הגוש האשמי מכריע באותו מסע ובהכרעות שיפלו בעקבותיו, ואז נשקפות שלוש תוצאות אפשריות: הערבים ינחלו מפלה, באין עמם הכוח המצרי הגדול והחשוב, והליגה הערבית תיפגע פגיעת מוות; או שעבדאללה יבוא לידי הסדר של שלום עם היהודים ויטול את חלקו מתוך הסכם או ברית עם היהודים; או ההאשמים לברם יצליחו להכות את היהודים ולספח את ארץ-ישראל כולה, רובה או חלקה — אל עבר-הירדן. את שלוש האפשרויות כאחת ביקשה מצרים למנוע, וזה היה המניע הראשי להצטרפותה למלחמה.

ניגודי האינטרסים שהביאו ערב המלחמה לידי "איחוד" המאמצים, גברו בעצם ימי המערכה, והפעם, במגמת הפירוד וההתפרקות, הדברים ידועים. חוסר כל תיאום בפיקוד ובהתרת ית קוי המערכה הצבאית — על אף ההחלטה התגיגית על התיאום ועל המיפקדה העליונה בראשות עבדאללה; המאבק הגלוי על אוזר חברון-בית-לחם, שנכבש מידי עבדאללה על ידי המצרים בניגוד לכל ההסכמים והתכניות, והסכר סוכים הבלתי פוסקים עקב הדבר הזה; המירוץ לרכישת אזהדתם של ערביי ארץ-ישראל באוזר המצרים, וכשאר אוזרי החלק הערבי, והנסיגות המפורזות להקים כוחות תומכים מבין ערביי המצרים; והתחרות על השליטה בשרידי הכוחות ה"בלתי יאיריים" וה"מתנדבים" ובנסיגות להקים גרעינים חדשים לפלוגות כאלה; הקמת האדמיניסטרציות ה"צבאיות" באזורי הכיבוש שמטרר תן — וביחוד מטרת המינהל הירדני ב"משולש" ובאזור רמאללה-ירושלים — אינה אלא להכין את הממשל המדיני העתידי ולהכשיר את הקרקע לסיפוח; המאבק על המופתי והועד הערבי העל-יון, שנתגלגל בממשלת עזה בעידוד מצרים וידידותיה; העמדות השונות והמנוגדות לגבי צו ההסגה של מועצת הבטחון.

על אף הניגודים, נשמר הקו להציל ולקיים ככל האפשר את הליגה הערבית ואחדותה — ולו גם ככרית רופפת, כשלט כלפי חוץ. על קיום קו

הערבית, ואף יביאה, אולי, לידי התפרצות איבה. הגברת הממשל המצרי באזור הכיבוש המצרי תעלה אף היא את הסכנה של החמרת הניגודים עד כדי איבה גלויה, ואף תועלתו של צעד כזה מוטלת בספק, מאחר שרובה של הארץ בידי עבדאללה, ואך פינה לא גדולה בידי המצרים. לא נותרה איפוא אלא דרך אחת: להקים ממשלה ערבית ארץ-ישראלית — שתדבר בשם ה„דמוקרטיה“, ורצונם החפשי של תושבי הארץ כולה, על אזורי הכיבוש השונים, ולהשיג לכך את הסכמתו של עבדאללה, על ידי ויתור מופגן על כל שאיפות מצריות ונפנוף בדגלה של האחדות. לכך דרושה ממשלה קואליציונית: של אנשי המופתי, חסידי עבדאללה, בלתי-מפלגתיים. לשם כך רצוי שמושבה של „ממשלה“ זו יהיה בירושלים.

ואמנם, ההכנות לכינון ממשלה הרחיקו לכת. אף את נציגיו של הזרם הנוטה חיבה לעבר דאללה צדו יוזמי התכנית בשמה של הליגה והאחדות, אמנם מן הפוסחים על שתי הסעפים, מאנשי הועד הערבי העליון שהואילו לעבוד עם עבדאללה וממשלו, כאחמד חלמי, ד"ר חוסיין ח'אלדי ואחמד שוקיירי, ולא חסידי עבדאללה הותיקים, כאנשי נשאשיבי וטוקאן או האנטטי חוסיינים המובהקים של השנתיים האחרונות כקבוצת מוסה עלמי. אלא שעבדאללה לא נצוד ברשת: ברגע האחרון אמר במפורש ובצורה שאינה משתמעת לשתי פנים, שלא יסכים בשום אופן לכינון ממשלה כזו באזור שבאוחתיו הירדנים והעיראקיים אחראיים לו. יתר על כן: גם בשאר אזורי הארץ, בהם אין לו שליטה ישירה, לא יתן הסכמתו לתכנית זו.

הנה כי כן הולך ומחמיר המשבר — אותו המשבר — בשינוי לבוש. הנה כי כן הפכה מעריכת ארץ-ישראל — שנוצרה וטופחה והורתחה לשם ביצור האחדות הערבית והגברתה על מגמות הפירוד — לנקודת מוקד ומשבר למגמות הפירוד וההתפרקות בעולם הערבי. אין להניח שהליגה הערבית תנופץ במבחן זה שלפנינו. כי תמיד הברירה בידיה ובידי מכווניה, כערביים כבריטיים, להסתפק בחיים של מראית-עין, בארגון שאין בו כוח של ממש, ומגמות הפירוד תהיינה חפשיות להשתולל בו באין מפריע, ובלבד שיקויים ויישמר שמה המקודש של ה„אחדות הערבית“. אך המבחן חמור ללא ספק, ואין לראות עדיין כיצד תצא ממנו הליגה בלא ריטוק איברים.

עבדאללה למוטב ולקשרו באמצעות איחוד צבאי עם עיראק אל עגלת הליגה. מכאן גם ההנחה שבברית המחודשת בין עיראק לעבר-הירדן גוברת ידה של עיראק.

אולם לפי תכניתם של המצרים והסורים, ולפי מחשבת התיווך של ראשי הלבנון, נועד האיחוד העיראקי-ירדני להיות אך צעד ראשון ומזרז לקראת איחוד מקיף יותר, איחוד הפיקוד בין כל ארצות ערב. לפי התכנית הזאת עתיד היה להקביל לאיחוד העיראקי-ירדני איחוד מצרי-סעודי ואיחוד סורי-לבנוני, ומעל לשלושת הפיקודים המאוחדים נועדה לקום ועדת-פיקוד או מועצת-תיאום עליונה. לא נודעו פרטים מדוייקים, באיזה שלב נכשלו הדיונים, אולם ברור וידוע שהיה משאומתן נמרץ וער אשר יוזמי ונושאי העיקריים היו ראשי השלטון העיראקי, ומשאומתן זה נכשל. קרוב לשער שהוא נכשל בשאלת ההגמוניה בועדת הפיקוד העליונה: נראה שהמצרים תבעו את הפיקוד העליון לעצמם, ואילו העיראקים דרשו כעין חלוקה ושלטון כפול. מכל מקום, עם כשלון הדיונים האלה ירדה לפי שעה ההצעה בדבר איחוד הפיקוד — מאחר שגילתה עוד הפעם בצורה חמורה את תהומות הפירוד המסתתרות מאחורי החזית המאוחדת הנאה.

משבר חמור עוד יותר גרמה בימים אלה ההצעה להקים ממשלה ערבית ארץ-ישראלית. ברי, ליוזמי ההצעה היו גם כוונות שבמדיניות-החוץ: ברצונם היה ליצור משקל-שכנגד מדיני מול עובדת קיומה של מדינת ישראל, להשיג הכרת כמה מדינות בממשלתם ולהציג מול מדינת ישראל לא רק את מדינת החלק הערבי אלא את „עובדת“ קיומה של המדינה הערבית בכל ארץ-ישראל שנת-אשרה על ידי הכרתן של כך וכך מדינות (אם כי בכמה פינות של הארץ עדיין שולטות, למרבה הצער, כנופיות של מורדים-פושעים ציוניים). מבחינה ערבית-פנימית הרי זו חזרה על אותו הנוסח: נסיון ליצור עובדה לטובת אחד הגושים היריבים לא על ידי פעולה ישירה ועוינת לגוש השני — פעולה העלולה לסכן את קיומה של הליגה — אלא במסווה האחדות ובשמה המפורש של הליגה הערבית. הפעם הכוחות האנטי-האשמיים הם היוזמים. כיצד חיבלם הקמת משטרו של עבדאללה באזורי כיבוש, המכוונים לסיפוח האזור לעבר-הירדן בקרוב? מעשים גלויים נגד הקמת אותו משטר, יערערו את קיום האחדות